

Iturria: *Neska jakinzaleai iru bakarizketa mordoxka batean*, Juan Ignazio Uranga.
J. Baroja ta semiaren moldiztegia, 1909.

Klasikoen Gordailuan:
<http://klasikoak.armiarma.com/idazlanak/U/UrangaJINeska.htm>

NESKA JAKINZALEAI IRU BAKARIZKETA

Juan Ignazio Uranga

Klasikoen Gordailuak egindako lanak oro dominio publikokoak dira,
eta, Jabego Intelektualaren Legearen arabera jatorrizko idazlanak
bestelako eskubiderik ez baleuka, nahi bezala erreproduzi daitezke.

**NESKA JAKINZALEAI
IRU BAKARIZKETA
MORDOXKA BATEAN**

JUAN IGNAZIO URANGA-K
IZKRIBATUA

DONOSTIAN
J. BAROJA TA SEMIAREN MOLDIZTEGIAN
1909-an

AU MUNDUA!

*Iruditegiak aurkestatzen du, gela arlote,
apain izandutako baten antzarekin, jarkai bi,
eta beste zerbait, txar itsureko tresnakin.*

(*Negarrez*) Noratu dira nere gurasuak? Au eziñ biziya sortu da neregan! O ama... nere ama... (*Guztiya kalkatuaz*) ama laztana!

(*Eseritzen da ezin egonik*) Arrimo gabe gelditu naiz, zer egin ez dakitana! Noratu niteke orain, erliak umiak azten dituzten gisan, ezti gozotan ariya banaiz? Zortzi egunen barrunbian nigandu diran ez bearrak, aundi-yan izan dira. Negargarrizko egunak, iritxi dira neretzat! Au zoramena!

(*Altxa*) Gurasuak ill ziran, eta Jaungoikuak beregan eraman zituen, umezurtz au, negarrezko ibar untan bakartasun osuan, malko jariyo guztiz, nork txukaturik gabe utzirik. Aberats gisa bizi izandu naiz guraso maite aien arrimuan. Eta orain?... Arlotietan, arlotienaren mallara osoro eroriya.

Amasei urte osatuak dauzkat, eta ez naiz ezeri eltzeko gauza. Zer, zer egin bear det orain, estuasun abetatik ateratzeko? Aita bizi zala zituen ekintzetatik etxeratzen zituen irabaziyakin, txit ondo, eta lasai bizitzen giñan, bañan bera illik, ama alargun gelditu zanetik, orain dala illabete inguru arte, mando elbar baten gisan, urgunka, eta erorka izan da gure bizera. Nai gabe, abek guztiyak aski ez diralarik, Utsailla-ren bostean gabeko amarretan (*Negarrez*) nere ama ere ill zan.

(*Negarrez itxedon*) Ordutik orandaño, gelditu ziran etxeko tresna, eta gauza guztiyak utzkeri batean saldurik, jelate gogor batek belar sorua usten duben bezela soilldurik, utzi naute guraso maite aien, bi eriyotzak, osoro ondaturik.

(*Negarrez jarraitzen du*) Non dira lengo egun zoro aiek? Non, nere albotik ni zaitzen, ikastol edo eskolara neri lagunduaz joan oi zan mirabe atsegingarri ura? Non dira nere txapel, lore, luma ta txoriz apainkiro antolatutako aiek? (*Itxedon*) A Jauna! Garaitz oroitzen ez danari gertatu oi zaizka, neri orain gertatzen zaizkidan ez bear mingarri abek.

Gurasuak bizi ziran bitartean, zerbait lanetan saiatu izan banitzan, gertatuko al zitzaizkidan, oraingo bakartasunezko gauzak erabaki eziñ abek? Ez, ez: ez nitzan egongo orain naguen bezela zer egin ez dakidala.

Gurasuak: gurasuak! Zergatik ez ninduten bear gaiez, neskatxaren aldamenen jartzen, zerbait lanetan ikasteko? Bada, txikitandik ikasi izan banuben mantal urratuak arabatzen, edo beste etxerako bear diran gauz asko egiten, gaur beste gisatan arkituko nitzan.

Sasoi batean iruditzen zitzaidan almen aundiyan jabea nitzala, eta inor etzala nere mallara irixten, ainbesteraño goitiriztua neguen. Neska-meia ere nere mendean idukitzen nuben, eta agintzen niyon zer nai gauza zakarkeri aundiz, guztiya irudimenez, eta aizez betia neukalako burua. Eta orain?... Nori agindu, eta nork agindurik gabe bakar bakarrik, zerbait arrimoren zalantzan.

Guztiya alferrik! Arrimo guztiyak urrutiratu dira nigandik, aiziak orbel igarra udazkenean bere suaitz muturretatik osoro etenik, urrutiratzten duben bezela. Nere gurasuak bizi ziral, aien adixkide batzuek laztanka ibilli oi ziran nerekin, beti zerbait erregali emanaz. Guztiyak maite ninduten itxurak agertzen zizkidaten, bañan orain... inork ez nau ezagutzten. Au mundua! Ezeren premirik ez neukanian, eta goitsu xamarreko itxuran bizi giñanian, nerekin zer egin etzekitela ibiltzen ziran adixkide guztiyak, bañan onla, guztiz errukarri ikusirik, ez da inor kupitzen nitzaz, baizikan, begi zearka begiratzen dirate, inoiz edo bein ikusten nautenian; inolaz ere, zerbait eskatuko diyotean bildurraz.

Ez ote litzake ohea izango, beartsu arki naizen bezela arkiturik, zerbaiten laguntza erakustia neri? Berriz, ta berriz ere esango det: Au mundua!

Zer egiten dute orain, nere osaba eta izeba, len asko maite ninduten itxurak agertzen zizkidaten aiek? Noratu dira aien ezkeintza aunditasunez muga, eta neurri gabekoak?

(*Itxedon*) Nere ongi izate guztiya, gurasuak menderatu zituben eriyotz beltzak eraman zuben, txitua atzaparretan arranuak eramaten duben bezela. Orain, orain da garaia, ni bide zuzenian jarririk, nundik ongiyena ibilli erakusteko. Bañan, nork elduki diyo lantegi oni? Egintza aundi eta ederra izango litzake bañan, ikusten danez, inork ez.

Norbaitzuei agertzen badiyet nere naiera, beso buru biyak beren mugatik eraginaz mugiturik, egaztiyak eguak astindurik xomorruak botatzen dituzten bezela, biraltzen naute beren ingurutik.

O, Aingeru zaitzalea! Arren da arren eskatzen dizut nere biyotzaren aginpidez, zaitu ditzazula nere ibilecra guztiyak, bide okerrez loitaratu ez nadiñ. Eta...

Orañ neskame nua
al detan lekura,
urrutiratu gabe
al badet gertura
zaitu nazala otoitz
egiñaz Zerura.

OSTATUAN

*Iruditegiak aurkestatzen du ostatu bateko bazkagela.
Agertzen da Luisatxo mai eztalkiña toleztuaz.*

Zer, zorioneko arkieta izan zan neretzat andre Inaxi-rekin baserri gogoangarri artan! Nola aztu nere egun aietako ibillera negargarri, eta andre Inaxi-ren mesede berdiñ gabekoa? Beti gogoan idukiko ditut bakartasun arrimo gabeko, izaera mingarritzko egun nekoso aiek. (*Maiaren erdi-yan, tolezturik usten du mai eztalkiña*). Zer gaizki arkitu nitzan inoren laguntza gabe! Bañan, nere otoitz aingeru zaitzalleari biyotzaren aginpidez egintako ark, ordaiñ aundiya izandu du zerutik.

Andre Inaxi-k ekarri ninduen etxe on maitagarri ontara, zeñatan bizi naizen geroztik, txit ederki eta opakirozko biyotz on artean, non, iruditzen zaidan guraso neriak balira bezela, maite eta zaitzen nautela.

Etxekoandre eta nagusiyak, ez dute inorekiñ agintze zorrotzik, baizikan, agindu bear duten guztiya agintzen dute, mesede aundiz eskatuaz, eta mintzaera guztiz xamurkirotsuan.

Umezurtz gelditu nitzanian inoren arrimo gabe, lore ximurra usairik gabe bezela, gelditu zitzaidan biyotza amoriyorako zapuzturik. Noratu zitekien bada, barrungo erapeko eder au, bakartasunez negargaiturik arkitu zan garaian? Zer egiñ bear zuben moteltasun neurrigabeko arekiñ? Gaixua, zeguen bill bill egiña, loria gabaz egoten dan bezela, bañan bere amoriyorako gaixotasunakin biraltzen zituen, gaixotasunezko oñazearen ageritzat begiyetara, malco garratz ugariyak, begi biyen ertzetatik aurpegiaturik, bere aultasuna azaleratzeko.

Zer egun gogoangariyak diran neretzat, gurasuen eriyotz ondorengo negargarri aiek!

Bañan zer? guztiyak erabat aztutzat usteko, biyotzak egin du amoriyo berrira bere astiñaldi ederra, lurrak intzaz, eta eguzkiyan berotzez egi-ten duben bezela.

Pizkorraldi aundiyaen jabe da, bere maitasunarekin ordaiñgai edo katibagaitzat, biyotz amoriyo ugarizko eder egiazko bat pixu danian garai onez beraganuntza.

Zer ongi aditu ziran aingeru zaitzalliak, nik egun batian egiñ niyon otoitz biyotzetikako ura!

Nik igaro nituben goze, eta ez bear naigabeko aiek, pake, eta izaera onezkuakin ordainduak izan dira, aingeru zaitzallearen bitartez, zerutik.

Nagusi eta etxeoandriak, beren alaba banitzake bezela maite naute, nik ere, zer esanik ez dago, bada gelditurik ni gelditu nitzan gisan, amoriyo edo maitasunari irteera eziñ emanik, eta arkitu detanian noratua, biyotzaren mugidaz, berielatza azaleratu ditut bere aginde gustiyak.

Jakiña dan bezela, Jaungoikuaren legeko agintzetan ere, amoriyua da ispillu edertzat erakusten zaigun lenengo agindea, eta beragatik, amoriyo gabeko biziera litzake, izaera moteleko legor, eta iñozotsua.

Nagusi, eta etxeoandriak maitatzeko maite nauten diña, nere langilletasun, eta on izatiaz gaiñ, dago bitarteko aundizat, gure izaeraren neurgai zuzen, berdingabeko amoriyua.

Amoriyo gabeko bat izan banitzan, eta asko diran bezela ontaz txinixmen gabia, iritxiko al zitzaidan biyotza iritxi dan maitasun mallara?

Ez deritzot: eta otoitz eder ura, aingeru zaitzallia bitarteko jarririk zeruratuko al nuben? Orra bada, nola dan bearreko gauza eta almen aundikua, Jaungoikuaren legeko lenengo arkitzen degun agindea. Amoriyua: amoriyua!

Onen indarrez sortzen zaizkigu
buruko txorabiyuak.
zortze lekutik uste gabian,
mantxokirotsu iyuak,
malgo garratz, ta pozdunen jabe
beti dan amoriyua.

Nola ez naute bada ni maiteko nagusi eta etxeoandriak, gerora aita eta ama deitu bear badiyotet? Bitarteko aundi orren bidez, beren seme bakar Dionisiok ezkeniya dauka bere biyotza neriarren trabeskaitzat.

Nik nai detan bezela Jaungoikuak nai badu, egun gutxi barru izango gera elkarren, eta ala bear bada, eman dezaigula luzaroko osasuna, pake eder naikidatsuan gurasuen aldamenean bizitzeko, maitasun aundiya arkitu detan... Ostatuan.

MAITASUNA

*Iruditegiak aurkestatzen du, ostatuko bazkagela
guztiz apainkiro antolatua. Luisatxo agertuko da,
soñeko goitik berañoko edo bata deritzonakin jantziya.*

(Guztiz alai) Amoriyua... Amoriyua. Au da gure bizitzaren arri ondekitiya; au gabe ez dago guban mugidarik, zergatik dan gure izaeraren nagusi goimentsua, eta onek bururatzen ditu biyotzaren erakintza guztiyak.

Amoriyuak dauzka kutxapetuak biyotzaren zakonenian, gure egintza on eta txarrak, zeñagatik askotan gerta oi diran biurkeri aundiya, batez ere, berotasun geiegiz bere mugatik gaixtokerirako irtetzen danian.

Badira asko esango dutenak, gizon ero batek ez dubela amoriyorik; bada nik, nere iritzi urriyaren bidez diyot, abek ere gauz aundi onen jabe dirala beste edozein bezela, bañan biyotzaren erakintzak buru bidez utsegiñik, barrunen gelditzen dirala borroka biziyan amoriyuari azaleratzen utzi gabe, bear dan lasaitasunarekin. O, amoriyua, amoriyua!...

Zure mende gauzkatsu
non nai, gau ta egun,
askotan ez dakigu
zer egiten degun.
Esna, rdo lotan...
denak lotuak gaude
zure lore xortan.

Bai, bai; amoriyua da gure zuzendari pizkor, eta almentsua; zeñak, biyotzian daukan bere ezkutakutxa, zeñatatik biraltzen dituben burura erakintza on gozakitsuak.

Au bitartekotzat arturik, noratu ez nekiyela bakartasunean gelditu nitzanian, zuzenkidatu nuben aingeru zaitzalligana otoitz eder, biyotzetikako ura; eta aiñ ondo irten zait guztiya, non nere amoriyua sartu dan galai baten begiyetatik, erapeko maitetzat bere biyotzian, eta antxen dago umutzen epeltasun aundiyan, beria nerian bezela. Au guztiya zergatik? Biyotzaren erakintza, edo amoriyuagatik. O, amoriyua!

Aiñ zera, aundi eder,
nola zeran fiña,
gure gaiak ez dira
zuretzako diña.
Eta zer pizkorra!...
gizon bat illagatik
zera illezkorra.

Onen bitartez iritxi det biziera on lasai eta paketsua; umezurtz arlo-
te beartsua nitzan garaian, ez nuben tiste bizi malla eder goitsu oraingora
iritxiko nitzanik; bañan aingerua, aiñ da zaitzalle kontuzkua, non, nere ibi-
llera guztiyai zintzo jarraitu diyen, otoitz egiñ niyonetik oraindaño.

Bada, amoriyuak nigan indarrrik izan ez bazuben, oroituko al zitzai-
dan, eta egingo al nuben otoitz ura? Ez, zergatik biyotza egongo zan
mugida gabe, eta au orla egotia da, presako ura geldirik egotia bezela,
errotarriya mugitzeko, bada, batentzat nola biyotza dan erabilkai kemen-
tsua, bestiantzat da, ur mugitiyaren indarra.

Nork esan bear ziran neri, ibillera nekoso aietan nebillenian, malla
ontara iritxiko nitzanik?

Nere gurasuak ill ziranian, biyotza gelditu zitzaidan guztiz negarti,
amoriyua azaleratu eziñ zibelako; bañan nork biziratua arkitu dubenian,
txoriya udaberriyan kabiraturik, arrautza gañian arkitzen dan beziñ alaita-
sun, eta amoriyoz osatua arki da.

Nola esan gentzake ero batek ez dubela amoriyorik baldiñ zintzuak
daukan toki berean badauka biyotza?

Bada, eruari zortzen zaion gaitza da, amoriyuaren agintzak jaso, eta
azaleratzeko, kemen gabeko auldadez, buru naspiltza; bañan ez gentzake
esan, gauz naikidatsu aundi eder ori gabia dala, zergatik biyotza berekin
daukan besde edozeñek bezela.

Onez gañera gertatzen zaiona da; ursubulkai bati pertza utza, su
askorekin daguela gerta oi zaion gauza bera (da esatia), oni burua lertzen
zaion bezela, kemen gabe arki dalako suaren berotasuna artzeko, ari nas-
pillatu egiten diyo amoriyuaren su indarrrik jaso eziñ dubelako.

Orregatik deritzot illezkorra dala, eta txinixpe ontan egongo naiz,
baldin ustegabeko buru naspiltza gogorrik sortzen ez bazait, biziyak irau-
ten diran artean.

(Itxedon) Biyotzaren agintza on, amoriyua bitarteko dala, egiñ naiz
senar maitagarri ederraren jabe; zeñaren borondatia beargaiturik, nerega-

na etxeratu det, mesede andiyak zor niyozkan ande Inaxi, alargun bakar-
tasunean negarti gelditu dan gaixua.

O, Jesus amoriyotsua!

(Kantari).

Amoriyoz nausi zeran
nere Jesus maitia,
okerrikan egin badet
nitzaz kupi zaitia;
baldiñ ontzat badaukazu
nere borondatia,
zure biyotzeko suan
erre bedi neria.